

Minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere – IMDi's arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Rapport for 2017

Oversikt over saker og henvendelser (talloversikt) fra:

- minoritetsrådgivere ved fire ungdomsskoler, 15 videregående skoler og ett veiledningssenter
- integreringsrådgivere ved fire utenriksstasjoner

INNLEDNING

Ordnningen med minoritetsrådgivere på utvalgte skoler og integreringsrådgivere på utvalgte utenriksstasjoner ble opprettet i 2008 i forbindelse med Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008–2011), og det har vært ansatt minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere på ungdomsskoler og videregående skoler og ved utenriksstasjoner siden den gang.

Evalueringer av ordningene har vist positive resultater, de dekker behov for råd, veiledning og bistand av enkeltpersoner og bidrar til å styrke kompetansen i skole, hjelpeapparat og utenriktjenesten om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, og andre former for æresrelatert vold.¹

Denne rapporten presenterer tall på saker innrapportert av minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere i 2017, og hvordan sakene fordeler seg på ulike typer problematikk, kjønn, alder, landbakgrunn mm.

Rapporten bør sees i sammenheng med IMDi's årsrapport for 2017, og rapportering på Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020).²

MINORITETSRÅDGIVERNES ARBEID MED RÅD OG VEILEDNING

Ved utgangen av 2017 var det totalt 20 minoritetsrådgivere fordelt på fire ungdomsskoler, 15 videregående skoler og ett veiledningscenter.

Siden opprettelsen av ordningen i 2008 har IMDi's minoritetsrådgivere gitt råd og veiledning i 2 504 saker om ulike problemer, jf. kategoriene under.

Tabellen nedenfor viser antall saker rapportert inn i perioden 2013 til 2017:

Kategori	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Ekstrem kontroll	79	47	56	116	104	402
Trusler/vold	77	64	39	73	73	326
Frykt for TVE ³	29	27	30	35	25	146
Etterlatt i utlandet	12	8	9	10	20	59
Frykt for å bli etterlatt i utlandet	10	5	6	11	11	43
Gjennomført TVE	9	3	6	6	4	28
Gjennomført KLL ⁴	1	3	1	6	2	13
Frykt for KLL	4	0	0	4	0	8
Frykt for TVE og KLL	1	0	0	0	0	1
Totalt	222	157	147	261	239	1 026

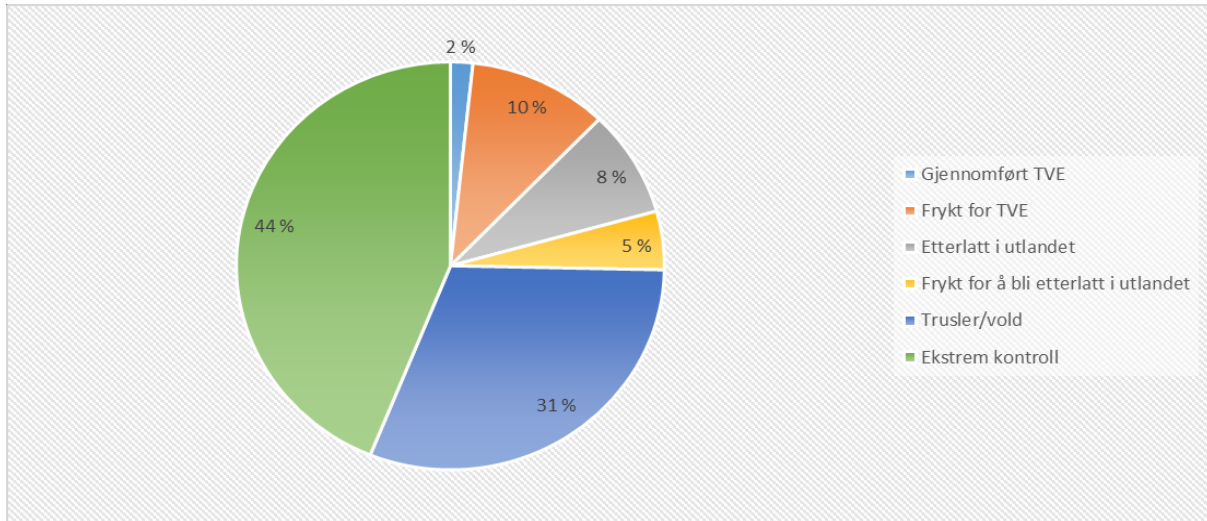
¹ Anja Bredal, Beret Bråten, Kristin Jesnes og Anne Hege Strand: Et blikk inn i skolen. Minoritetsrådgivere sett fra brukernes ståsted (Fafo-rapport 2015:40); Beret Bråten og Kristian Takvam Kindt: Med mandat til å hjelpe. Integreringsrådgivere ved norskeutenriksstasjoner: Erfaringer og anbefalinger (Fafo-rapport 2016:11)

² <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/tvangsekteskap-og-kjønnslemlestelse/>

³ TVE er forkortelse for tvangsekteskap

⁴ KLL er forkortelse for kjønnslemlestelse

Figur nr. 1 – Innrapporterte saker til minoritetsrådgivere i 2017 fordelt på kategori. Prosent.

Om sakene

I 2017 rapporterte minoritetsrådgivere om 239 nye saker. Både antall saker og fordelingen på saks kategorier holder seg relativt stabilt. I likhet med 2016 er det flest saker i kategorien ekstrem kontroll (44 prosent), etterfulgt av trusler/vold (31 prosent) og frykt for tvangsekteskap (10 prosent). Fire av sakene gjaldt gjennomførte tvangsekteskap.

Kjønnfordelingen er 78 prosent og 22 prosent for henholdsvis jenter og gutter, omtrent samme fordeling som tidligere år.

Aldersfordelingen over og under 18 år er lik tidligere perioder. 56 prosent av sakene i 2017 gjaldt personer under 18 år.

De fleste sakene gjelder henvendelser til minoritetsrådgivere i østlandsområdet. Dette sammenfaller med at den største andelen av innvandrerbefolkningen er bosatt i disse områdene, og at antallet minoritetsrådgivere er størst i denne regionen.

I 33 av sakene er det sendt bekymringsmelding eller det skal sendes bekymringsmelding til barnevernet.

I 56 saker er forholdet politianmeldt. En stor overvekt av disse sakene gjaldt trusler/vold. Øvrige gjaldt frykt for å bli etterlatt i utlandet, etterlatt i utlandet, frykt for tvangsekteskap, ekstrem kontroll og gjennomført tvangsekteskap.

Ekstrem kontroll (negativ sosial kontroll)

Andelen saker om ekstrem kontroll i 2017 lå på 44 prosent, som er omtrent som tidligere år. Begrepet ekstrem kontroll tilsvarer begrepet negativ sosial kontroll, som benyttes i Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020). Dette er saker der elever er utsatt for ulike former for frihetsbegrensninger og kontroll. Det handler om ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for at den unge skal leve i tråd med familiens eller gruppens normer. Alvorlighetsgraden i sakene varierer. De fleste sakene har ikke blitt vurdert som så alvorlige at de utløser meldeplikt til barnevern eller politi.

I skolesammenheng kan kontrollen innebære at den unge holdes borte fra skolen, eller må komme rett hjem fra skolen og ikke får delta på fritidsaktiviteter eller møte venner, ikke får være med på arrangementer og turer i regi av skolen og at mobiltelefonen kontrolleres og datatilgang begrenses.

Ekstrem kontroll innebærer ofte sterk sosial kontroll av den enkeltes atferd i det offentlige rom. På familiens vegne blir den enkelte overvåket, og eventuelle brudd på «ærbar oppførsel» – eller rykter om dette – blir rapportert til familien. Det kan handle om hvordan den unge oppfører seg på bussen, banen og kjøpesenteret, om han/hun går kledd «riktig», ikke omgås «feil» venner osv.

Landbakgrunn

Tallene for landbakgrunn gir en oversikt over hvilke land de utsatte har sin opprinnelse fra. De utsatte kan være personer med norsk statsborgerskap, personer som er født og oppvokst i Norge, eller personer med lang botid i Norge. Siden 2013 er mer enn 80 land representert i sakene. Oversikten nedenfor viser de landbakgrunnene som overstiger seks saker. Av hensyn til personvernet er landbakgrunn med færre enn seks saker lagt til kategorien «øvrige land».

Landbakgrunn	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Somalia	22	16	18	52	40	148
Pakistan	36	26	25	50	35	172
Syria	*	*	*	11	30	*
Irak	30	20	17	33	18	118
Afghanistan	38	23	25	22	17	116
Tyrkia	14	*	6	11	11	42
Eritrea	*	6	*	*	8	*
Iran	8	*	*	9	*	*
Palestina	*	11	*	*	6	*
Marokko	*	*	*	11	*	*
Sri Lanka	6	6	*	*	*	*
Øvrige land	54	36	44	58	65	257
Totalt	222	157	147	261	239	1 026

*For å unngå identifisering er landbakgrunn med færre enn seks saker markert med *. Landbakgrunner som ikke har hatt seks eller flere saker i noen av årene 2013-2017 er samlet i «øvrige land»

Sakene i 2017 gjelder personer med opprinnelse fra Somalia (17 prosent), Pakistan (15 prosent), Syria (13 prosent), Irak (8 prosent), Afghanistan (7 prosent), Tyrkia (5 prosent), Eritrea (3 prosent) og øvrige land (27 prosent).

At flest saker gjelder personer med bakgrunn fra Somalia og Pakistan sammenfaller med størrelsen på disse gruppene i Norge.

Andelen saker som gjelder personer med bakgrunn fra Syria har økt sammenliknet med tidligere år. Dette henger sammen med økningen i antall syriske flyktninger som har blitt bosatt i Norge de senere år.⁵

Hvem henvender seg til minoritetsrådgiverne?

Det er liten endring i hvordan sakene kommer til minoritetsrådgiverne. 50 prosent av sakene kommer fortsatt til minoritetsrådgivere via en annen ansatt i skolen (på samme skole eller en annen skole). Personen som er utsatt tar selv kontakt i 20 prosent av sakene. Seks prosent av sakene kommer via skolehelsetjenesten, og i fem prosent av sakene var det venner av den utsatte som tok kontakt. Førstelinjetjenester som barnevern politi, NAV, krisesentre og andre instanser står for de øvrige henvendelsene.

INTEGRERINGSRÅDGIVERNES ARBEID MED RÅD OG VEILEDNING

Integreringsrådgiverne (IR) er stasjonert på ambassadene i Ankara (Tyrkia), Amman (Jordan), Islamabad (Pakistan) og Nairobi (Kenya). De er ansatt i UD, som spesialutsendinger med et todelt mandat. 1. Yte bistå til enkeltpersoner som trenger hjelp i utlandet på grunn av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. 2. Kompetanseheving. IMDi har på vegne av Kunnskapsdepartementet det faglige ansvaret for dette arbeidet.

Tabellen nedenfor viser antall saker rapportert inn i perioden 2013 til 2017:

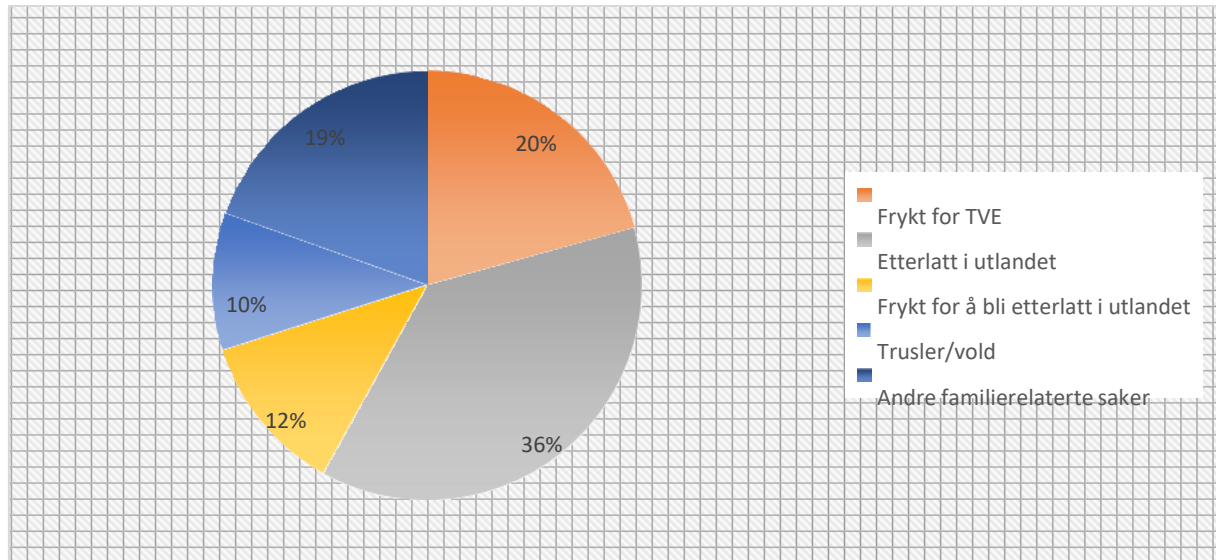
Kategori	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Andre familierelaterte saker	31	38	58	42	34	203
Frykt for TVE ⁶	37	33	34	38	36	178
Etterlatt i utlandet	25	28	36	56	65	210
Trusler/vold	18	15	13	28	18	92
Gjennomført TVE	8	13	6	13	4	44
Frykt for å bli etterlatt i utlandet	3	2	4	20	21	50
Ekstrem kontroll	1	5	2	2	1	11
Frykt for KLL ⁷	1	2	1	3	1	7
Totalt	124	136	154	202	180	796

⁵ https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/F00/befolkning/befolkning_opprinnelsesland

⁶ TVE er forkortelse for tvangsekteskap

⁷ KLL er forkortelse for kjønnslemlestelse

Figur nr. 2 – Innrapporterte saker fra integreringsrådgivere 2017 fordelt på kategori. Prosent.

Om sakene

I 2017 rapporterte integreringsrådgiverne om 180 nye saker. Dette er 22 færre saker enn i 2016. Dette er tilsvarende variasjoner fra år til år tidligere.

I 2017 var det flest saker i kategorien etterlatt i utlandet (36 prosent). Deretter kom frykt for tvangsekteskap (20 prosent) og andre familierelaterte saker (19 prosent). Frykt for å bli etterlatt i utlandet og Trusler/vold utgjorde en andel på henholdsvis 12 prosent og 10 prosent.

Som tidligere år var det flest saker som gjaldt jenter, 73 prosent.

Andelen saker som gjaldt personer under 18 år økte fra 43 prosent i 2016 til 49 prosent i 2017.

Flere saker om etterlatte

Andelen saker om personer som er etterlatt i utlandet mot sin vilje, har økt med 8 prosentpoeng sammenliknet med 2016. Av totalt 65 saker om etterlatte hadde 22 personer (34 prosent) somalisk bakgrunn, 14 personer (21 prosent) hadde irakisk bakgrunn, mens syv (11 prosent), hadde syrisk bakgrunn. De resterende sakene om etterlatte (28 prosent) fordelte seg på personer med bakgrunn fra Ghana, Kenya, Iran, Tyrkia, Togo, Afghanistan og Jordan. Halvparten av sakene om etterlatte, gjaldt barn og unge under 18 år.

Forskning viser at motivene for å sende barn til utlandet er sammensatte.⁸ Det er viktig å understreke at skolegang i utlandet ikke er ulovlig. I noen tilfeller oppleves det som positivt av elevene, selv om det kan bidra til språk- og andre utfordringer når skolegang i Norge gjenopptas. Samtidig sendes noen barn og unge på skole i utlandet mot sin vilje, og at det er tilfeller av vold og kontroll under utenlandsoppholdene. Noen henvender seg til de norske utenriksstasjonene for å få hjelp.

Integreringsrådgiverne rapporterer at de fleste saker om etterlatte har en forhistorie i Norge. Stort sett dreier det seg om familier som sliter på ulike fronter og som opplever flere belastninger samtidig. Problemer knyttet til psykisk helse, levekårsutfordringer i Norge, familiekonflikter og kriminalitet blant

⁸ Hilde Lidén, Anja Bredal og Liza Reisel: Transnasjonal oppvekst. Om lengre utenlandsopphold blant barn og unge med innvandrerbakgrunn. (ISF-rapport 2014:05)

familiemedlemmer er ofte en del av bakteppet. Når barn eller unge er bekymret for en utenlandsreise er dette som regel en bekymring som kommer på toppen av en generelt vanskelig familiesituasjon.

Landbakgrunn

Tabellen under om landbakgrunn gir en oversikt over hvilke land de utsatte eller deres foreldre har sin opprinnelse fra. De utsatte kan være personer med norsk statsborgerskap, personer som er født og oppvokst i Norge, eller personer med kort eller lang botid i Norge. Tabellen viser de landbakgrunnene som overstiger seks saker.

Landbakgrunn	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Irak	47	41	41	46	38	213
Somalia	26	30	31	62	31	170
Syria	*	*	*	13	27	*
Pakistan	20	19	34	26	26	125
Palestinske områder	9	7	*	*	13	*
Etiopia	*	6	*	*	10	**
Tyrkia	6	10	9	9	7	41
Afghanistan	*	8	15	14	*	*
Iran	7	*	8	9	*	*
Jordan	*	6	*	*	*	*
Andre land	9	9	16	23	28	85
Totalt	124	136	154	202	180	789

*For å unngå identifisering er landbakgrunn med færre enn seks saker lang til «andre land».

Saker fordelt på landbakgrunn – prosent

I 2017 er det, som i tidligere perioder, flest saker med opprinnelse fra Irak (21 prosent) og Somalia (17 prosent). Deretter følger Syria (15 prosent), Pakistan (14 prosent), Palestinske områder (7 prosent) Etiopia (5 prosent) og Tyrkia (4 prosent).

Antall saker med opprinnelse fra Syria har doblet seg siden 2016 fra 13 til 27, og andelen har økt fra 6 prosent til 15 prosent av sakene. Dette henger sammen med antallet overføringsflyktninger til Norge de siste to årene, der de fleste er syrere. I 2017 registrerte integreringsrådgivere i Ankara 14 saker som hovedsakelig gjaldt overføringsflyktninger fra Syria, der barne- og tvangsekteskap, trusler og vold m.m. var en del av problembildet.

Hvem henvendte seg til integreringsrådgiverne i 2017?

I 20 prosent av sakene tok personen selv kontakt med integreringsrådgiver. Utlendingsdirektoratet tok kontakt i 12 prosent av sakene. I like mange saker, 12 prosent, var det politiet som tok kontakt. Utenriksstasjon uten integreringsrådgiver tok kontakt i 11 prosent av sakene. Utenriksdepartementet, den utsattes familie og den utsattes venner tok kontakt i henholdsvis 8, 5 og 3 prosent av sakene. 4

prosent av henvendelsene kom fra minoritetsrådgivere og andre deler av skolesektoren. Øvrige henvendelser kom via andre instanser.

Assistert hjemreise

Norske utenriksstasjoner klarer i noen saker å hjelpe personer som blir holdt tilbake mot sin vilje og utsatt for vold og kontroll, tilbake til Norge. I 2017 bisto integreringsrådgiverne med hjemreise i 16 saker. IMDi erfarer at disse «redningsaksjonene» i noen tilfeller har vært preget av stor risiko. Familien til den som ber om hjelp kan være en sikkerhetsrisiko både for den utsatte og for dem som bistår han/henne. I tillegg utgjør krig og konflikt i ulike land og områder en sikkerhetsutfordring i mange av sakene. Dobbelt statsborgerskap og det at pass og reisedokumenter ofte er fratatt personen kan også utgjøre viktige hindringer for norske myndigheters muligheter til å hjelpe.